

ENTREPRENÖRSKAP

arena skolinformation

En praktisk
handbok

Andra
utgåvan

Lärarhandledning

LÄRARHANDLEDNING

Om materialet

Det här materialet är producerat av Arena skolinformation, en del av Arenagruppen, i nära samarbete med ett antal fackförbund. Syftet är att på ett lätt samt sätt arbeta med entreprenörskap i skolan genom aktiviteter, spel och kortare texter. Materialet är tänkt att kunna användas på gymnasiet i ämnet entreprenörskap, men även i andra ämnen där elever arbetar tillsammans i kreativa processer eller i någon typ av projektform, till exempel gymnasiearbetet. På www.arbetslivskoll.se går det att hitta mer och uppdaterad information. Där kan du också läsa mer om Arenagruppen och de fackförbund som finansierar denna skrift.

Om lärarhandledningen

I den här lärarhandledningen finns kommentarer till övningarna, exempel på diskussionsfrågor, kopieringsunderlag samt exempel på kopplingar till aktuella delar i kursplanen. Om du har synpunkter på innehållet i materialet eller om du har frågor, hör gärna av dig till Arena skolinformation.

arena skolinformation

Fler undervisningsmaterial att ladda ner finns på arbetslivskoll.se

Koppling till Gyl 1

Innehållet i *Entreprenörskap – en praktisk handbok* består till övervägande del av övningar och aktiviteter som behandlar olika aspekter av begreppet entreprenörskap. Materialet ska ses som ett komplement i arbetet med ämnet entreprenörskap. Men eftersom aktiviteterna i materialet är förhållandevis öppna och utgår från elevernas idéer, kreativitet, förmågan att arbeta med andra, är materialet även användbart i en mängd andra ämnen. Här nedan presenteras ett förslag på hur texter och aktiviteter kan kopplas till ämnet Entreprenörskap.

Ämnet Entreprenörskap

Ett urval av ämnets syfte, det centrala innehållet och kunskapskrav som berörs av aktiviteter i materialet.

Ämnets syfte

Undervisningen i ämnet entreprenörskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i metoder för att driva projekt, dvs. hur man sätter igång, utformar och genomför målinriktade processer. Den ska också leda till att eleverna utvecklar förståelse av entreprenörskapets betydelse för samhällsutvecklingen.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar tilltro till sina personliga resurser samt stimulera deras kreativitet och lust att anta utmaningar och ta ansvar för att omsätta idéer i praktisk verksamhet.

... Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur människor samarbetar, kommunicerar och löser problem för att nå bestämda mål inom ett sammanhang.

... I samband med arbetsprocessen ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att arbeta målinriktat, lösa problem, ta eget ansvar och samarbeta med andra. Eleverna ska även ges möjlighet att reflektera över sina erfarenheter för att dra lärdom av dem.

Centralt innehåll Entreprenörskap, 100 poäng	Aktiviteter i Entreprenörskap – en praktisk handbok
Idéutvecklingsprocesser: hur man skapar, värderar, förklarar, vidareutvecklar eller överger idéer inom projektets verksamhetsområde.	• Kreativitet – släpp loss dina tankar • Idéfabriken • Idéverkstaden Post-it-orama
Grundläggande projektmetodik: hur man formulerar mål, planerar, organiserar och fördelar ansvar, genomför, presenterar och utvärderar ett projekt. I samband med det behandlas hur man identifierar, skapar och samverkar i nätverk.	• Undersök ett projekt • Planera projektet
Grundläggande mötesteknik och dokumentation.	• Gruppens välmående – rundor • Möten och diskussioner – hur gör man?
Ledarskap och grupprocesser. I samband med det behandlas problemlösning.	• Vem är du i projektet? • Konfliktlösning i grupp • Ett kaotiskt möte
Presentationsteknik anpassad till syfte, mottagare och situation.	• Att presentera sina idéer

- Eleven upprättar i samråd med handledare en enkel projektplan. Eleven tar ansvar för och genomför i samråd med handledare projektet på ett tillfredsställande sätt enligt planen. I arbetet följer eleven med viss säkerhet rutiner för projektets administration, dokumentation, kommunikation och samarbeten. Dessutom identifierar och löser eleven i samråd med handledare problem som uppstår i projektet. Eleven för enkla resonemang om hur en grupprocess fungerar och vilken betydelse ledarskapet har för gruppens arbetsprocess. Vidare redogör eleven översiktligt för vilken betydelse nätverk har inom olika projekt.

Koppling till Gy25

Innehållet i *Entreprenörskap – en praktisk handbok* består till övervägande del av övningar och aktiviteter som behandlar olika aspekter av begreppet entreprenörskap. Materialet ska ses som ett komplement i arbetet med ämnet entreprenörskap. Men eftersom aktiviteterna i materialet är förhållandevis öppna och utgår från elevernas idéer, kreativitet, förmågan att arbeta med andra, är materialet även användbart i en mängd andra ämnen. Här nedan presenteras ett förslag på hur texter och aktiviteter kan kopplas till ämnet Entreprenörskap.

Ämnet Entreprenörskap

Undervisningen i ämnet entreprenörskap ska syfta till att eleverna utvecklar kreativitet och innovationstänkande samt förmåga att tillvarata idéer och möjligheter och omvandla dessa till värde för andra

...Eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur människor samarbetar, kommunicerar och löser problem för att nå bestämda mål inom ett sammanhang.

...Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av entreprenörskapets betydelse för samhällsutvecklingen. I detta ingår kunskaper om hur företag och andra verksamheter arbetar med innovationer och affärsutveckling samt med ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.

...I undervisningen ska eleverna även uppmuntras att arbeta målinriktat och lösa problem samt att ta eget ansvar och samarbeta med andra.

Centralt innehåll Entreprenörskap Nivå1, 100 poäng	Aktiviteter i Entreprenörskap – en praktisk handbok
Idéutvecklingsprocesser. Att skapa, värdera, förverkliga, vidareutveckla eller överge idéer inom projektets verksamhetsområde.	Kreativitet – släpp loss dina tankar Idéfabriken Idéverkstaden Post-it-orama Kreativa arbetsplatser
Projektmetodik. Att formulera mål, planera, organisera och fördela ansvar samt att genomföra, presentera, dokumentera och utvärdera ett projekt. Hur samverkan i nätverk fungerar samt hur nätverk kan identifieras och skapas	Undersök ett projekt Planera projektet
Ledarskap och grupprocesser. Problemlösning och konflikthantering samt olika metoder för att lösa problem och fatta beslut.	Vem är du i projektet? Konfliktlösning i grupp Ett kaotiskt möte Vad är en bra chef?
Presentationsteknik anpassad till syfte, mottagare och situation	Att presentera sina idéer
Hur projekt kan genomföras och hur företag kan drivas, med hänsyn till ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Att starta, driva och avsluta ett projekt eller fiktivt företag. Betydelsen av etiskt ansvarstagande och empati för andra människor och omvärlden inom entreprenörskap.	Trygghet i arbetslivet för egenföretagare Olika typer av företagsformer Lagar och avtal i arbetslivet för egenföretagare Vem sätter din lön som egenföretagare Att anställa andra

Vad handlar entreprenörskap om? s.2

Vad innebär det att vara entreprenöriell? Diskutera begreppet och elevernas förkunskaper och tankar kring vad det handlar om. Handlar det bara om företagande och att blir rik eller finns det andra tankar kring begreppet entreprenörskap? Vår förhoppning med *Entreprenörskap – en praktisk handbok* är att bidra till att vidga synen på vad entreprenörskap är; att det handlar om ett förhållningssätt till det arbete man utför – oavsett om man är företagare eller anställd.

Några frågor att diskutera för att inventera förkunskaper och åsikter kring entreprenörskap:

- Vad tänker du på när du hör ordet entreprenör/entreprenörskap? Går det att göra en lista på positiva/negativa saker som faller inom begreppet?
- Hur är en typisk entreprenör, enligt dig?
- Handlar entreprenörskap bara om att tjäna pengar och göra affärer?
- Varför tror du att det talas så mycket om entreprenörskap i medierna i dag?

Intraprenörskap – entreprenör på arbetsplatsen

I det här sammanhanget kan det vara intressant att diskutera ett begrepp som man ibland pratar om inom arbetslivet och i offentlig förvaltning, och det är begreppet *intraprenad* eller *intraprenörskap*.

En definition lyder: "En person som verkar som förnyare av affärsverksamheten inom ett större företag eller av en offentlig förvaltning. En del intraprenörer stannar inom den stora organisationen som ledare för affärsutvecklingsprojekt, andra "avknoppas" och startar egna företag, ofta med den tidigare arbetsgivaren som kund."

Diskutera:

- Vilken är den största skillnaden mellan en intraprenör och en entreprenör?
- Vad krävs i en organisation eller ett företag för att uppmuntra och bidra till att utveckla intraprenörer?
- Varför tror du att begreppet intraprenör inte är lika känt och omskrivet som entreprenör?

Arbeta med Antijantelagen s.5

Antijantelagen är en motvikt mot den mer kända Jantelagen. Det är intressant att fördjupa sig mer i innehållet och försöka koppla den till elevernas vardag.

1. Skriv ut Antijantelagen (kopieringsunderlaget på s. 4) eller använd texten i häftet, och gå igenom innehållet i den tillsammans med eleverna.

2. Ge eleverna i uppgift att under en dag eller en vecka fylla i saker de gör eller funderingar de har som kan kopplas till någon av punkterna i Antijantelagen.

a) De väljer en händelse och gör en kort beskrivning av den.

b) Visar vilken punkt i Antijantelagen händelsen kan kopplas till.

Till exempel: a) I tisdags när vi skulle diskutera laguppställningen till nästa match blev jag förbannad på tränaren. Då ställde jag mig upp och argumenterade för min åsikt. Det har jag aldrig vågat göra tidigare. Många lyssnade på mig och det kändes skönt att få säga ifrån.

b) Jag kopplar det till punkt tre och kanske även den sista punkten.

3. Sammanfatta övningen genom att låta eleverna diskutera och jämföra sina berättelser i mindre grupper. Avsluta med en gemensam diskussion kring budskapet i Antijantelagen och hur det kan vara till hjälp i olika situationer.

- 1. Du ska tro att du är något.**
- 2. Du ska tro att du är lika god som alla andra och alla andra lika goda som du.**
- 3. Du ska tro att du är lika klok som andra, ibland klokare.**
- 4. Du ska veta att du är lika bra som andra. Om du vet att du gör ditt bästa kan du uppskatta dem som är bättre.**
- 5. Ibland vet du mer än andra.**
- 6. Du är inte förmer än andra, men du är enastående precis som alla andra.**
- 7. Du duger till mycket.**
- 8. Skratta åt dig själv och din värld, det gör dig fri.**
- 9. Du ska tro att många bryr sig om dig.**
- 10. Du ska tro att du kan lära andra en hel del, och lära dig av dem.**

1. DINA IDÉER OCH DITT ENGAGEMANG

Kreativitet – släpp loss dina tankar s.7

Syfte

Syftet med aktiviteterna är att utsätta eleverna för några övningar där de får möjlighet att träna och utveckla sin kreativitet. Aktiviteterna är också ett sätt att utmana elevernas förutfattade meningar om kreativitet och bidra till en diskussion kring hur mentala spärrar hindrar oss att vara kreativa.

Kommentarer

Skriv ut och använd kopieringsunderlagen på s. 6–9, de underlättar och gör övningarna tydligare. Aktiviteterna lämpar sig väl att använda i samband med att man ska starta upp ett projekt eller när man har kört fast i ett projektarbete.

Frågor att diskutera

- Ge exempel på något hos dig själv eller i en grupp som
 - bidrar till att öka kreativiteten,
 - hindrar och motverkar en kreativ process.
- Vad innebär det att vara kreativ enligt dig?
- Vilka fördelar finns det med att vara kreativ när man ska arbeta tillsammans i ett projekt med andra?
- Hur kan en enskild person bidra ett kreativt arbetssätt i en grupp?
- Ge exempel på några generella riktlinjer man kan sätta upp i en grupp för att bidra till ett kreativt arbetsklimat?
- En del tycker att det är svårt att vara kreativ, varför är det så tror du?

Problemstafetten

Här följer en variant på övningen "Så här skulle jag vilja att det såg ut" som finns på s. 9 i häftet. Den här aktiviteten bygger på att eleverna jobbar i grupp och gör en "skrivstafett" där alla besvarar en fråga i taget, skickar vidare till nästa som skriver fråga 2 osv. Det handlar om att tillsammans diskutera problem och hur dessa kan lösas.

Gör så här

Övningen görs bäst med fyra personer i varje grupp.

Material: Penna, alla i gruppen har en frågemall att skriva på (se s. 6)

1. Skriv ner ett PROBLEM som du tycker borde lösas. 4–5 minuter.

Vik ihop, skicka lappen vidare till nästa person.

2. Läs problemet på den lapp du har fått. Skriv nu en tänkbar LÖSNING på det problem som står på din lapp. 4–5 minuter.

Vik ihop, skicka vidare.

3. Läs problemet och lösningen på den lapp du har fått. Skriv nu en HINDER som du ser för att ovanstående lösning kan ha för att lösa problemet. 4–5 minuter.

Vik ihop, skicka vidare.

4. Läs problemet, lösningen och hindret på den lapp du har fått. Skriv nu en MÖJLIGHET som du ser kan överbrygga hindren för att lösa problemet. 4–5 minuter.

Vik ihop, skicka vidare.

5. Läs igenom hur problemet, lösningen, hindren och möjligheterna beskrivs på lappen. Gör en bedömning, vad var bra, vad funkar mindre bra. Skriv ner vad du kommer fram till.

6. Avsluta med att läsa upp texterna på lapparna. Jämföra och diskutera resultatet. Vad funkade bra, vad funkade inte så bra? Hur kan tankarna från den här övningen användas?

ETT PROBLEM

EN LÖSNING

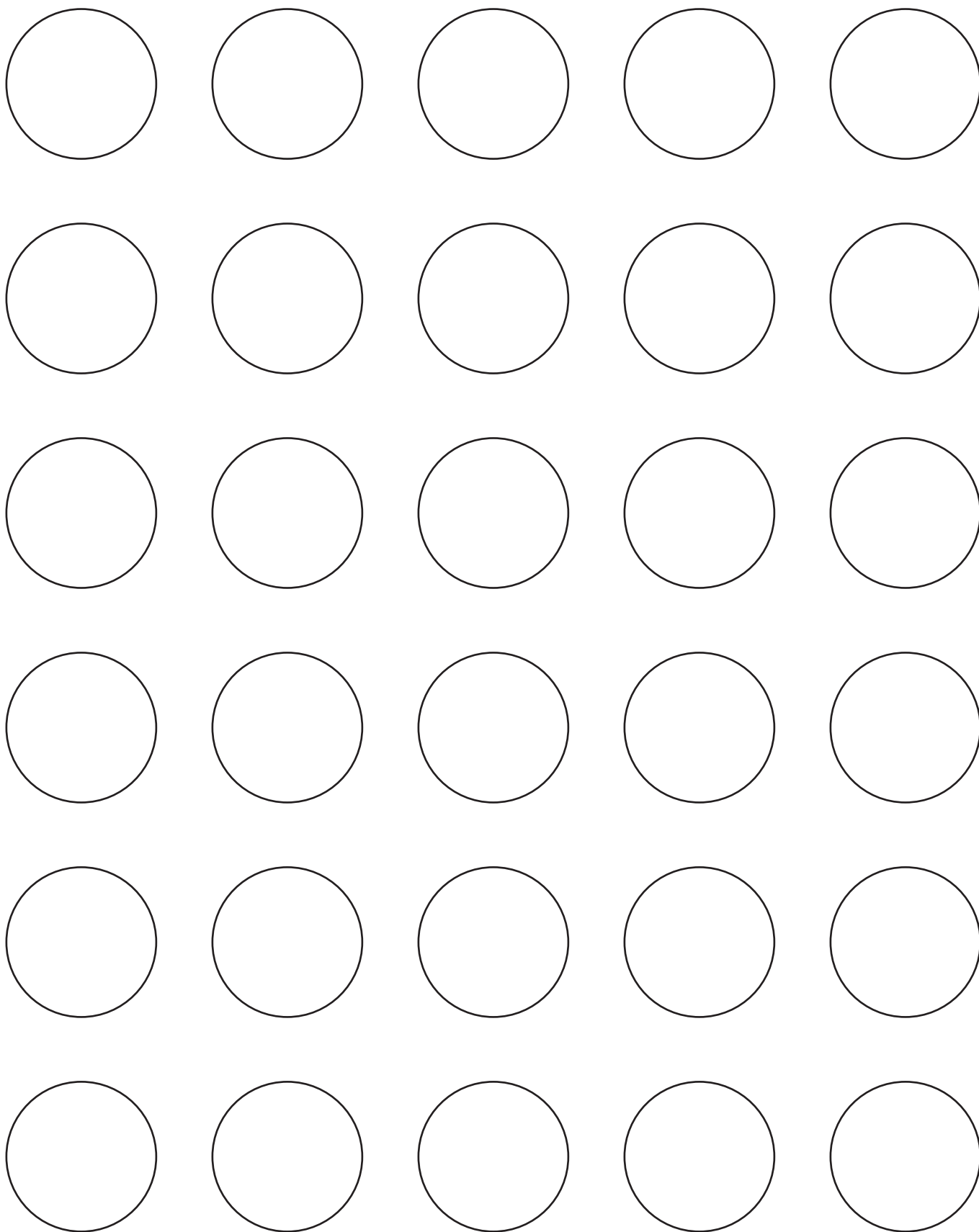
ETT HINDER

EN MÖJLIGHET

VAD VAR BRA?

CIRKLARNA

1. Använd cirkelarna och rita så många olika saker du kan på 3 minuter. Släpp loss din kreativitet och låt idéerna flöda fritt. Tänk inte så mycket, rita det som dyker upp i huvudet. Målet är att göra så många bilder som möjligt! Släpp spärrarna. Klara, färdiga, gå.
2. Titta på bilderna och diskutera i gruppen. Vad har ni hittat för olika motiv och lösningar? Hur tänkte du när du började? Vad var det som hindrade dig när du ritade?

Skriv ner minst tio nya användningsområden för de här sakerna.

SUGRÖR

PINGSBOLL

TÄNDSTICKOR

MJÖLKPAKET

Ta en kort promenad på omkring 20 minuter i din omgivning, under din promenad ska du välja ut några vardagssaker och hitta nya kreativa lösningar på hur de kan användas på andra sätt.

SAKER LÄNGS DIN VÄG**1.**

2.

3.

4.

5.

IDÉER TILL NYA ANVÄNDNINGSSOMRÅDEN**1.**

2.**3.****4.****5.**

1.**2.****3.****4.****5.**

1.**2.****3.****4.****5.**

1.**2.****3.****4.****5.**

1.**2.****3.****4.****5.**

Idéfabriken s.11

Syfte

Syftet med den här aktiviteten är att på ett annorlunda sätt tillsammans med andra utveckla förmågan att generera idéer och träna sin kreativitet. Spelet gör det möjligt för eleverna att arbeta med metoder och knep för att utmana och utveckla sitt sätt att tänka och se på möjligheter.

Kommentarer

Spelet handlar om att utveckla idéer, sortera och prioritera bland idéer. Spelet genomförs i grupper om 4–6 personer. Förbered spelet genom att antingen skriva lappar med de olika alternativen eller ha en tärning till hands. Gå gärna igenom spelet och vad det går ut på innan de sätter igång. Påpeka för eleverna att det är viktigt att de håller sig inom de olika kategorierna – de fungerar som ramar för idégenereringen och det är dessa som ger spelet dess karaktär. Använd häftet eller skriv ut kopieringsunderlaget i på s. 11 till eleverna.

Frågor att diskutera

- Hur fungerade spelet?
 - Var det några områden som var svårare än andra att komma på idéer inom? Ge några exempel.
 - Vilka inriktningar var lätta att komma på idéer kring? Vilka var svåra?
 - Vad är det som skiljer en bra idé från en mindre bra idé? Ge några exempel.
 - Vem eller vad är det egentligen som avgör vilka idéer som är bättre än andra?
 - Vad kan du göra för att bli bättre på att ta tillvara på din förmåga att kläcka och utveckla idéer?
-

Idéverkstaden Post-it-orama s.12

Syfte

Syftet med den här aktiviteten är att ge en metod för att vidareutveckla idéer och kreativiteten i en projekt-grupp. Aktiviteten gör det möjligt för eleverna att arbeta med en konkret metod för att sortera och strukturerat idéarbetet i en grupp. Aktiviteten bidrar till att förbättra elevers och projektgruppens idéutvecklings-process.

Kommentarer

Att använda Post-it-orama som en metod är ett effektivt sätt att utveckla, sortera och diskutera idéer och förslag i en projektgrupp. Själva post-it-lapparna är ett enkelt sätt att konkretisera och synliggöra projektdeltagarnas olika tankar och idéer. Aktiviteten passar bra att lägga in i början av ett projekt när det är viktigt att diskutera, argumentera och sortera bland idéer och förslag. Metoden kan även användas då en projektgrupp har kört fast och behöver komma vidare genom att söka nya vägar på problem man har fastnat i.

Frågor att diskutera

- Vad var svårast med den här aktiviteten?
- På vilket sätt sorterade gruppen de olika lapparna?
- Kom det upp några nya idéer och förslag som ni inte hade tänkt er innan?
- Vilka fördelar finns det med att använda post-it-lappar för att arbeta med och utveckla idéer?
- Hur kan ni arbeta vidare med de idéer och förslag som kommit fram i aktiviteten? Ge några konkreta förslag.

☒ ☒ ☒ ☐ TJÄNST
 ☒ ☒ ☒ ☐ PRYL

 BOSTAD

 SKOLAN

☒ ☐ BUTIK/AFFÄR

☐ KLUBB/FÖRENING

  TRAFIKEN

☐ VALFRITT OMRÅDE, GRUPPEN VÄLJER

☐ FÖRÄNDRA ATTITYDER
 ☒ FÖRÄNDRA BETEENDEN
 ☒ TJÄNA PENGAR

☒ ☐ FÖRÄNDRA BETEENDEN

☒ ☐ TJÄNA PENGAR

  SKAPA GLÄDJE

  FÖRBÄTTRA MILJÖ

☐ VALFRITT OMRÅDE, GRUPPEN VÄLJER

IDÉER

[illegible]

VILKEN IDÉ VAR BÄST?

.....

.....

UTVECKLA IDÉN

[illegible]

Att presentera sina idéer s.13

Syfte

Den här aktiviteten syftar till att identifiera och diskutera förutsättningarna för en bra presentation. Den ger också konkreta tips och förslag för att utveckla och förbättra enskilda presentationer och presentationer i grupp. Genom aktiviteten utvecklar eleverna sin förmåga att presentera en projektidé eller ett projekt.

Kommentarer

Många människor tycker att det är obehagligt och nervöst att prata inför andra. Det upplevs av många som en känslig situation eftersom man utsätter sig för andras bedömning och kritiska blickar. I det sammanhanget är det viktigt att arbeta tillsammans med eleverna för att skapa en tryggt och tillåtande arbetsklimat. Den här aktiviteten är ett praktiskt och enkelt sätt att arbeta med att förbättra en projektgrupps presentationer. Det bästa sättet att bli bra på att hålla muntliga framställningar och presentationer är att träna och testa. Uppmana eleverna att testa på varandra många gånger. Var noga med att eleverna bidrar med konstruktiva kommentarer där det handlar om att hjälpas åt för att skapa ett tillåtande arbetsklimat.

Frågor att diskutera

- Vad ska man tänka på för att en presentation ska bli bra? Gör en lista på saker som är viktigast för att lyckas med en presentation.
- Vad ska man undvika? Gör en lista på saker som man ska undvika när man gör en presentation.
- Många människor blir nervösa och osäkra när det ska prata inför många människor. Vad kan det bero på? Vad kan man göra för att bli säkrare och tryggare som talare? Ge några exempel.
- Vad finns det för alternativ till att använda PowerPoint när man ska presentera något? Tänk kreativt.

2. ATT ARBETA MED ANDRA

Gruppens välmående – rundor s.17

Syfte

Syftet med den här metoden är att stärka tryggheten och välbefinnandet i gruppen. Genom att arbeta med metoden synliggörs de processer som styr arbetet i en grupp. Målsättningen är att metoden bidrar till ett bättre mötesklimat och att mötesdeltagare blir bättre på att uttrycka sig i gruppen.

Kommentarer

För att få ett bra arbetsklimat i en grupp krävs det att deltagarna känner sig trygga med sig själva och de övriga i gruppen. Att arbeta med "rundor" är ett sätt att bidra till en ökad välbefinnande och trygghet, vilket i sin tur skapar förutsättningar för ett bättre mötesklimat. Uppmana eleverna att använda rundor som ett fast inslag i projektgruppens mötesprotokoll.

Frågor att diskutera

- Vad är ett bra mötesklimat? Ge exempel på sådant som bidrar till att mötesdeltagare känner sig trygga och vågar göra sin röst hörd i ett möte.
- Ge exempel på sådant som skapar ett osäkert och otryggt mötesklimat. Vad kan en enskild mötesdeltagare göra för att bidra till ett bättre mötesklimat? Vad kan gruppen tillsammans bidra med?
- På vilket sätt är rundor ett sätt att skapa mer trygghet och bättre stämning på ett möte?
- Vad krävs för att ett möte ska vara både effektivt och tryggt för alla mötesdeltagare?

Möten och diskussioner – hur gör man? s.18

Syfte

Syftet med aktiviteten är att bli bättre på att hålla möten och genomföra konstruktiva diskussioner. Genom konkreta metoder får eleverna verktyg för att förbättra och utveckla gruppens möten och diskussioner. Syftet är också att träna på att ta ansvar för att skapa ett gott diskussionsklimat.

Kommentarer

Att genomföra effektiva och bra möten är ofta mycket svårare än vad många tror. Det är lätt hänt att det spårar ur och att mötesdeltagare upplever osäkerhet och missnöje. Därför är det viktigt att eleverna får möjlighet att diskutera vad som gör ett bra möte och hur man på olika sätt kan bidra till det. Den här aktiviteten passar bra att lägga in i början av ett projekt, då det är betydelsefullt att skapa gemensamma riktlinjer och ett bra mötesklimat i gruppen. Det kan också vara en bra övning när arbetet i en grupp har kört fast och samarbetet mellan gruppdeltagare har blivit lidande.

Frågor att diskutera

- Varför är det viktigt att ha tydliga regler för ett möte?
- Vilka är de största hindren för ett bra mötesklimat?
- Ge exempel saker som leder till att ett möte eller en diskussion urartar i tjafs och dålig stämning.
- Vad kan gruppen göra för att förhindra att ett möte urartar?
- Vad kan en enskild gruppdeltagare göra för att bidra till ett bra mötesklimat?

Vem är du i projektet? s.20

Syfte

Syftet med det här "testet" är att på ett annorlunda sätt identifiera olika roller i projektgruppen. Aktiviteten gör det möjligt för elever att diskutera olika roller i gruppen och hur dessa påverkar arbetsklimatet i en grupp. Syftet är att väcka diskussion kring rollerna i gruppen och skapa ett öppet och konstruktivt klimat i gruppen.

Kommentarer

Det här är ett förenklat test där eleverna genom att besvara några påståenden kan ringa in ett antal egenskaper som representeras av olika roller i en grupp. Testet i häftet är en förenklad version av den så kallade Disc-teorin, en analysmetod som är en utveckling av den amerikanska psykologen William Moulton Marstons forskning.

Det är viktigt att påpeka att testet är ett teoretiskt sätt att skapa diskussion kring olika roller i gruppen, inte att stämpla eller sortera människor i olika fack. Modellen visar på fyra teoretiska roller – människors beteenden i verkligheten är betydligt mer komplexa. Vi är föränderliga individer som utvecklas vilket gör att vi kan passa in i flera olika roller beroende på sammanhang och omständigheter. Det kan vara intressant att göra testet i början av ett projektarbete, då det är betydelsefullt att skapa gemensamma riktlinjer och ett bra mötesklimat i gruppen.

Använd kopieringsunderlaget på s. 15.

Frågor att diskutera

- På vilket sätt kan en diskussion om olika roller förbättra arbetsklimatet i en grupp?
 - Vad kan det finnas för problem med att sortera upp gruppdeltagare i olika roller?
 - Finns det andra typer av roller i en grupp? Vilka är de? På vilket sätt kan de påverka arbetet i en grupp?
-

Konfliktlösning i grupp s.22

Syfte

Syftet är att gruppdeltagare ska bli bättre på att handskas och lösa konflikter i en grupp.

Genom att göra övningen får eleverna använda konkreta metoder för att identifiera, diskutera och lösa konflikter i en projektgrupp.

Kommentarer

Det är inte ovanligt med konflikter när människor ska arbeta tillsammans och lösa en uppgift eller genomföra ett projekt. Konflikter kan ha en mängd olika orsaker och det är betydligt svårare att handskas med dem i praktiken än i teorin. Men den här aktiviteten ger eleverna möjlighet att tillsammans diskutera och ta fram konkreta metoder för att förebygga konflikter. Genom träna på att hantera konflikter innan de uppstår kan en grupp vända en situation från konflikt till något positivt.

Aktiviteten fungerar bra att göra i början av ett projekt, då det är betydelsefullt att skapa gemensamma riktlinjer och ett bra mötesklimat i gruppen. Eller när en projektgrupp måste ta större ansvar för att lösa konflikter i gruppen.

Frågor att diskutera

- Ge exempel på någon konflikt som du upplevt i en grupp.
- När är det vanligast att konflikter uppstår i en grupp? I början av ett samarbete? När man ska ta viktiga beslut?
- Varför är det bra att tidigt prata om konflikter i en grupp.
- Vilket av de beskrivna dilemmatexterna är a) allvarligast? b) svårast att lösa? c) vanligast?
- Konflikter uppstår för eller senare i de allra flesta projektgrupper;
a) vad kan gruppen göra tillsammans för att minska den risken, b) vad kan en enskild gruppdeltagare göra?

Svara på följande frågor genom att sätta ett kryss i den ruta som stämmer bäst.

1. Håller inte med 2. Håller med till viss del. 3. Håller helt med.

PÅDRIVARE

- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag är målinriktad och vill gärna att min vilja går igenom.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Resultatet är mycket viktigt för mig.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Hellre snabba effektiva beslut än långa diskussioner.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag gillar rak och tydlig kommunikation. Säg vad du menar.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir mycket irriterad när det inte händer något.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag ogillar att ta order från andra.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Om vi inte uppnår de mål vi satt upp blir jag mycket irriterad.

INSPIRATÖR

- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag är spontan och gillar beslut som känns rätt.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag drivs av engagemang och ett brinnande intresse.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag kan vara flexibel och kan gå med på andras förslag bara det känns rätt.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag berömmar gärna andra när jag tycker det har gjort något bra.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag ser ofta positivt på saker även när det går lite trögt.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag har inga problem med att ta order från andra bara jag inte blir utnyttjad.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir ofta irriterad på diskussioner om småsaker.

LYSSNARE

- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag är ganska lugn och gillar att tänka efter innan jag tar beslut.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tycker det är viktigt att alla i gruppen får vara med och säga sitt.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag brukar inte hetsa upp mig i onödan.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag ställer gärna upp på mina kamrater och brukar inte bryta mina löften.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tycker det är onödigt att ta för snabba ogenomtänkta beslut.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir irriterad när vi inte hinner klart med det vi har bestämt.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tycker inte om när folk inte tar sig tid att lyssna på mig och andra i gruppen.

DEN ORDNINGSAMME

- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag gillar när det är ordning och reda i projektet.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Tydliga regler för vad som gäller är viktigt för mig.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tar gärna beslut bara vi har tydliga riktlinjer för hur vi ska gå vidare.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Det är viktigt att diskutera och komma överens om detaljerna.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir irriterad på "flummiga" resonemang och idéer.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tycker inte man ska blanda in för mycket känslor i ett projekt.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir irriterad om vi inte har en tydlig plan på vad vi ska göra i projektet.

Diskutera resultatet i gruppen med hjälp av frågorna på s. 30 i häftet.

Ett kaotiskt möte s.23

Syfte

Syftet med det här rollspelet är att på ett annorlunda sätt testa olika roller och scenarion som leder till ett misslyckat möte. Det handlar om att sätta fokus på de processer som påverkar och styr en mötesituation. Genom rollspelet synliggörs betydelsen av ett bra mötesklimat. Syftet är också att ha roligt och spela olika roller tillsammans med andra.

Kommentarer

Rollspelet går ut på att tillsammans med 5–6 personer spela upp ett misslyckat möte. Dela upp klassen i mindre grupper och förbered spelet genom att skriva ut och klippa ut lapparna för de olika åsikterna och egenskaperna (kopieringsunderlag s. 17). Förbered eleverna på att rollspelet kräver att de går in i sina roller och de tar ut svängarna under spelet gång. Låt eleverna dra en "åsiktslapp" och en "egenskapslapp". Utse gärna en ordförande och en protokollförare. En rolig variant är att spela rollspelet utan eleverna känner till de andra deltagarnas åsikter och egenskaper. Låt inte mötet ta mer än den utsatta tiden, tio minuter. Om det fungerar det bra och rollspelet skapar mycket energi kan man med fördel blanda lapparna och spela flera gånger. Avsluta rollspelet genom att diskutera vad som hände under spelet. Underskatta inte den avslutande diskussionen, det är där som de intressanta tankarna och åsikterna kommer fram.

Frågor att diskutera

- Vilket var svårast, att få fram sin åsikt eller att visa sin egenskap?
- På vilket sätt kan den här typen av rollspel vara bra för att diskutera mötesteknik?
- Finns det någon av "egenskaperna" i spelet som är mer vanlig än andra? Vilken? På vilket sätt kan den egenskapen gynna eller skapa problem under ett möte?

Åsikter

**PENGARNA SKA GÅ TILL
EN SKATEBOARDRAMP.**

**PENGARNA SKA GÅ TILL ATT RUSTA
UPP DEN SUNKIGA KAFETERIAN.**

**PENGARNA SKA GÅ TILL INKÖP
AV NYA BASKETBOLLAR.**

**PENGARNA SKA GÅ TILL EN
KLASSRESA FÖR TREORNA.**

JAG BRYR MIG INTE.

**PENGARNA SKA GÅ TILL ATT
KÖPA IN NYA DATORER.**

**PENGARNA SKA GÅ
TILL ATT RUSTA UPP
BIBLIOTEKET.**

**PENGARNA SKA GÅ TILL EN
AKTIVITETSDAG FÖR ALLA
ELEVER PÅ SKOLAN.**

Egenskaper

**JAG LYSSNAR INTE NÄR
NÅGON ANNAN PRATAR.**

**JAG TAR KRITIK SOM EN
PERSONLIG FÖROLÄMPNING.**

**JAG AVBRYTER DE SOM PRATAR
FÖR ATT FÅ SÄGA MITT.**

**JAG FÖRSÖKER FÅ SLUT PÅ
MÖTET SÅ SNABBT SOM
MÖJLIGT GENOM ATT KÖRA
ÖVER ANDRA.**

**JAG TYCKER ATT DET DE ANDRA
SÄGER ÄR OINTRESSANT.**

**JAG ÄNDRAR ÅSIKT HELA TIDEN,
OCH KAN INTE BESTÄMMA MIG
FÖR VAD JAG TYCKER.**

**JAG VILL HELLRE PRATA OM ANNAT
ÄN DET MÖTET HANDLAR OM.**

**JAG ÄR ÖVERTYGAD OM ATT
INGEN LYSSNAR PÅ MIG.**

3. STÖD ATT FÖRVERKLIGA PROJEKT

Undersök ett projekt s.28

Syfte

Att söka efter och undersöka intressanta projekt.

Att orientera sig i olika typer av projekt.

Att få en uppfattning om hur ett verkligt projekt kan se ut.

Att få inspiration och drivkraft att själv sätta igång med eget projekt.

Kommentarer

Det kan vara värt att tänka brett i sökandet efter olika projekt, ett projekt kan se väldigt olika ut

– allt ifrån företagsidéer, föreningsaktiviteter till större engagemang. Utgå från elevernas intresse och låt sökande inrikta sig till verksamheter som verkar spännande. Övningen används i den fas då eleverna ska hitta och bestämma inriktningen på ett eget projekt.

Planera projektet s.29

Syfte

Att ge en översiktlig bild över hur ett projekt kan planeras från start till mål.

Att ge konkreta tips och förslag som kan användas i arbetsprocessen.

Att tydliggöra betydelsen av planering och organisation för att lyckas i ett projekt.

Kommentarer

Texten sammanfattar på ett översiktligt sätt grunddragen i hur ett projekt kan planeras och hur en projektplan kan formuleras. Skriv ut och använd kopieringsunderlagen kopieringsunderlagen på s. 19–22 och använd dem i arbetet med att konkretisera de olika stegen i projektet. Utgå gärna från kopieringsunderlagen och låt eleverna göra egna digitala dokument som de kan arbeta med under projektets gång.

Frågor att diskutera

- Vad är viktigt att tänka på när man ska formulera mål för ett projekt?
- Varför är planeringen så viktigt för att ett projekt ska bli framgångsrikt?
- Hur organiserar ni ert projekt? Hur tänker ni när det handlar om att dela upp arbetsuppgifter inom gruppen?
- Varför är det viktigt att tydligt utse vem som ansvarar för vad under ett projekt? Hur kan man göra för att få alla gruppmedlemmar att verkligen ta ansvar för sin uppgift? Diskutera i gruppen och ta fram gemensamma riktlinjer som gäller för er.
- Att skapa ett nätverk kring projektet är viktigt för att få hjälp och stöd att driva projektet. Vilka skulle kunna ingå nätverket till ert projekt? Vad kan ni göra för att skapa och upprätthålla ett bra nätverk till projektet?
- Varför är det viktigt att utvärdera projektet? Vilka lärdomar tar ni med er från projektet?

I en SWOT-analys identifierar ni de faktorer som kan påverka projektet, både i arbetsgruppen, med själva idén och från yttre omständigheter. I analysen går ni tillsammans igenom projektets **styrkor** (strength), **svagheter** (weakness), **möjligheter** (opportunities) och **hot** (threats). Ta god tid på er i gruppen för att ta fram saker under varje rubrik där var och en i gruppen får ge sin bild av projektet.

STYRKOR Faktorer inom gruppen som kan bidra till att projektet lyckas.	SVAGHETER Faktorer inom gruppen som kan bidra till att projektet lyckas.
MÖJLIGHETER Faktorer utanför gruppen som kan bidra till att projektet lyckas.	HOT Faktorer utanför gruppen som kan bidra till att projektet lyckas.

PROJEKTNAMN

BAKGRUND *Varför ska projektet genomföras?*

MÅLGRUPP *Vilken grupp vänder sig projektet till?*

SYFTE *Vilken förändring på lång sikt strävar projektet till?*

PROJEKTMÅL *Mätbara mål som projektet ska uppnå.*

GENOMFÖRANDEPLAN *Hur ska projektet genomföras, vad behövs?*

RISKANALYS

Risker

Åtgärder för att motverka risker

AKTIVITET

Vad ska göras?

ANSVARIG

Vem är ansvarig?

VECKA

När ska det göras? När ska det vara klart?

PROJEKTNAMN

RESULTAT – KVANTITATIVA MÅL

Hur kan projektets genomförande mätas? Vilka har deltagit? Vad har projektet resulterat i?

RESULTAT – KVALITATIVA MÅL

Vilka upplevelser eller vilken nytta har projektet bidragit till?

SAMMANFATTNING

Lärdomar av projektet. Vilka saker kommer ni att ta med till nästa projekt? Vilka delar kan förbättras till nästa projekt?

4. ATT STARTA EN VERKSAMHET

Syfte

Syftet med övningarna till detta kapitel är att reflektera över de val en behöver göra när en ska starta en verksamhet. Samt visa hur en kan skapa trygghet i arbetslivet för den som är egenföretagare.

Kommentar

Det är mycket du behöver tänka på om du ska starta en verksamhet. Vilken företagsform ska jag välja? Hur mycket är jag beredd att arbeta? Hur ser jag till att få ägna mig mest åt det som jag tycker är roligast? Hur gör jag då med de mindre roliga bitarna?

Hur ska jag göra med lön, försäkringar, ob-ersättning, sjuklön, pensionsinbetalningar och semester? För den som är anställd regleras dessa saker oftast i de kollektivavtal som förhandlas fram mellan fack och arbetsgivare. Som egenföretagare behöver du själv se till att du får tillgång till detta.

Nedan finns olika lektionsförslag på detta tema. Det är bland annat rollspel, värderingsövningar och diskussionsfrågor. Diskussionerna kan med fördel göras med strukturen EPA, Enskilt Par Alla. Eleverna får först tänka själva, sedan prata i par, och till sist lyfter läraren några saker i helklass.

Trygghet i arbetslivet för egenföretagare s.34

Ta reda på mer

- Vilka skillnader finns det mellan att vara anställd och att vara egenföretagare när det gäller till exempel lön, arbetstider, sjuklön, semester, försäkringar, pension och föräldraledighet?
- Vad innebär det att vara egenföretagar-medlem i ett fackförbund?
- Vad är ett kollektivavtal och ett hängavtal?

Olika typer av företagsformer s.35

Ta reda på mer

- Vilka olika företags- och verksamhetsformer finns det?
- Vilka är de viktigaste skillnaderna mellan dem?
- Vilka exempel på de olika företagsformerna känner ni till?

Övning – min drömverksamhet

Tänk dig en verksamhet som du skulle kunna tänka dig att starta. Försök att tänka ut en så realistisk bild som möjligt genom att svara på dessa frågor:

- Hur ser en vanlig dag på jobbet ut?
- Vilka är det som jobbar i verksamheten?
- Hur är arbetsvillkoren?
- Hur många timmar jobbar ni om dagen?
- Vilka är era kunder?
- Vilka varor eller tjänster säljer ni?
- Vilken företagsform är ni?
- Gör jag detta på heltid eller kombinerar jag det med någon annan sysselsättning?

Presentera era drömverksamheter för varandra genom till exempel en plansch eller att prata i mindre grupper.

Lagar och avtal i arbetslivet för egenföretagare s.36

Ta reda på mer

- Vilka är de viktigaste lagarna som finns på arbetsmarknaden?
- Vad står det i dem?
- Vad innebär den svenska partsmodellen?
- Vad är ett kollektivavtal och vad brukar det stå i dem?

Diskutera

Hur skulle det se ut om dessa lagar inte fanns?

Se även

För mer information och övningar om lagar och avtal på arbetsmarknaden, se materialet *Arbetslivet – om arbetsmarknaden i Sverige och världen* med tillhörande lärarhandledning som finns på arbetslivskoll.se.

Vem sätter din lön som egenföretagare? s.37

Förhandla om ersättning för ett uppdrag i ett rollspel på nästa sida.

Förhandla om ersättning för ett uppdrag

Förberedelse enskilt

Tänk dig att du är till exempel en musiker som ska göra en konsert på en restaurang, en webbdesigner som ska göra en hemsida åt ett bageri eller något helt annat.

1. Ta reda på den rekommenderade ersättningen för den här typen av uppdrag. Ofta finns rekommenderade ersättningsnivåer från fackförbunden inom branschen som kan vara till hjälp.
2. Fundera på vad du ska begära för ersättning för ditt uppdrag. Fundera ut dina bästa argument för att du ska få den ersättning du vill ha.
3. Finns det något förutom den ekonomiska ersättningen som gör detta uppdrag extra attraktivt för dig? Om det inte finns det så finns det ingen anledning att acceptera ett lägre pris för ditt arbete. Vad är den absolut lägsta ersättning som du kan tänka dig att göra uppdraget för?

Rollspel – förhandling i grupper om tre

1. Bestäm vem som är;
 - A. musiker/webbdesigner (uppdragstagare)
 - B. restaurangägare/ bageriägare (uppdragsgivare)
 - C: observatör
2. Uppdragsgivaren ger ett bud om ersättning. Till exempel; "Du får ett presentkort på en middag, om det blir många gäster kan du få två presentkort"
3. Uppdragstagaren ger sitt bud om ersättning. Till exempel "Jag utgår från att ni betalar 5 500 kr vilket är Musikerförbundets rekommenderade ersättning för en konsert."

Förhandling

5. Förhandlingen avslutas med en överenskommelse som båda parter kan leva med eller med att en av parterna drar sig ur och det inte blir något uppdrag.
6. Observatören berättar vad den observerat i förhandlingen.
 - Sammanfatta först förhandlingen så neutralt som möjligt utan att värdera.

Vilka var de olika buden och argumenten som framfördes?

Hur slutade förhandlingen?

 - Avsluta med att säga vem du tyckte tjänade mest på resultatet av förhandlingen.
7. Byt roller så att alla får prova på att vara uppdragsgivare, uppdragstagare och observatör.

Arbete åt plattformsföretag s.39

Ta reda på mer

- Vad är ett plattformsföretag?
- Vilka olika plattformsföretag känner ni till?
- Vilka anställningsformer erbjuder de?
- Hur är arbetstiderna och lönen?
- Hur är arbetsmiljön?

Diskutera

- Brukar ni handla av plattformsföretag?
- Har ni tänkt på arbetsvillkoren för dem som jobbar åt företagen?
- Skulle du kunna tänka dig att arbeta åt ett plattformsföretag?

Övning: fyra hörn

I en fyra hörn-övning ställer läraren/ledaren en fråga och presenterar fyra tänkbara svar på den. De olika hörnen i rummet betyder olika svar. Eleverna/deltagarna får sedan ta ställning genom att ställa sig i det hörn som stämmer bäst in på hur de tycker. De olika hörnen får prata ihop sig och sedan berätta hur de resonerat. Om någon vill byta hörn går det bra. Avsluta gärna med fri diskussion.

Fråga: Vilket är bästa sättet att förbättra villkoren för de som arbetar åt plattformsföretag?

1. Förhandla fram fler och bra kollektivavtal genom facket. Organisera dem/er som jobbar i företaget.
2. Genom mer kunskap till fler. Både de som beställer och de som jobbar åt plattformsföretag.
3. Sluta köpa tjänster från företag som inte har bra villkor.
4. Annat/Egen idé.

Se även

Mer information och övningar kopplade till arbetsvillkoren för plattformsarbetare finns i filmen Gigekonomin och tillhörande lärarhandledning som finns på arbetslivskoll.se.

Att anställa andra s.41

Ta reda på mer

- Vem kan anställa någon annan?
- Vad är det viktigaste att tänka på när en ska anställa någon?
- Vad menas med att jobba svart? Vad kan hända om du jobbar svart?

Vad är en bra chef? s.41

Diskutera

- Vad är en bra chef?
- Vad är en dålig chef?
- Skulle du vilja vara chef?
- Hur skulle du vilja vara som chef?
- Vilken sorts arbetsplats skulle du vilja vara chef på?

Övning: Sveriges sämsta chef

Tänk er en riktigt dålig chef. Hur beter sig den personen? Vad gör hen mycket av? Vad gör hen mindre av? Ni kan till exempel tänka på en chef i någon film eller tv-serie

1. Låt eleverna i mindre grupper förbereda en kort scen från ett möte mellan chefen och några medarbetare som de spelar-uppör varandra.
2. Låt de som tittade beskriva vad de såg

Alla arbetsplatser och skolor ska arbeta med systematiskt arbetsmiljöarbete. I detta arbete ingår att kartlägga frisk- och riskfaktorer. Friskfaktorer – sådant du mår bra av på jobbet/i skolan. Riskfaktorer – sådant som du kan må dåligt av på jobbet/i skolan.

Gör en analys av arbetsmiljön för medarbetarna som har denna chef. Utgå från följande rubriker:

- Lägesbeskrivning.
- Fysisk miljö.
- Organisatorisk och social miljö.
- Orsaker.
- Konsekvenser.
- Förslag på förbättringar.

I materialet *Arbetsmiljö – så funkar det* med tillhörande lärarhandledning finns fler övningar kopplat till arbetsmiljö.